

novanjskimi in premoženjskimi razmerami iz katerih slutimo tudi dohodke popisane osebe.

Andrej Studen se je tokrat, kot smo že omenili, omejil le na raziskavo krajevnega izvora in poklicne strukture Ljubljančanov. Zato njegovo delo kliče k nadaljevanju in razširitvi v smeri, ki smo jo nakazali z zgornjim citatom. Ta razširitev pa ravnokar poteka z raziskovalno nalogo "Stanovanjska kultura in stanovalci izbranih ljubljanskih ulic v letih 1869-1910", ki jo Studen izvaja kot mladi raziskovalec na Inštitutu za novejšo zgodovino v okviru širšega projekta "Meščanstvo na Slovenskem". Ko bo raziskava, ki že zdaj vzbuja radovednost, o čemer pričajo dobro obiskana Studenova predavanja, končana in bo zagledala luč dneva v knjižni obliki, bo gotovo predstavljala nov, svež, do sedaj neodkrit pogled na ljubljansko preteklost.

Žarko Lazarevič

Anka Vidovič - Miklavčič: *Mladina med nacionalizmom in katolicizmom. Pregled razvoja in dejavnosti mladinskih organizacij, društev in gibanj v liberalno-unitarnem in katoliškem taboru v letih 1929-1941 v jugoslovanskem delu Slovenije*. Knjižna zbirka KRT 89, Ljubljana 1994, 265 strani.

Knjiga Anke Vidovič-Miklavčič in njej sorodna dela odpirajo nekatera temeljna vprašanja današnjega slovenskega zgodovinarstva in obenem tudi zgodovinske vede nasploh. Med najzanimivejšimi je prav gotovo vprašanje njene načrtnosti. Konkretno: Anka Vidovič-Miklavčič je na podlagi raznovrstnega gradiva (pogrešamo le ustne vire) podala natančen pregled razvoja in dejavnosti mladinskih organizacij in gibanj na tako imenovani meščanski strani. Število pregledanih in uporabljenih glasil in količina upoštevanega arhivskega in drugega gradiva nas prepričujeta, da tej podobi o obravnavani temi ne bo moč več kaj bistvenega dodati. Če predpostavljamo, da sta bili pred leti vsaj približno tako predstavljeni tudi študentska mladina, ki jo avtorica spričo tega v pričujočem okviru le do določene mere upošteva, in levičarska ali marksistična skupina, je podoba slovenske mladine v desetletju pred drugo vojno bolj ali manj "popolna". Seveda po delih in na "klasični" historiografski ravni. Recimo, da se jasno zavedamo, da bi iz kmečke, delavske, srednješolske in študentske mladine, njihovih organizacij in gibanj, doslej obdelanih parcialno, po posameznih idejnopoličnih in dejavnostnih skupinah, lahko iskali skupno podobo. Vendar s to zavestjo še ni rešeno vprašanje pobud za tako delo, čeprav so s knjigo Anke Vidovič-Miklavčič dani vsi pogoji za historiografsko sintezo. Če gre torej pri obravnavanem primeru le za vprašanje nadaljnjih pobud, pa se z zornega kota kake socialne zgodovine ali celo etnološke podobe slovenske mladine pred drugo svetovno vojno problematika celovite podobe močno zaplete, in sicer zavoljo nepreučeni vrste vprašanj in razmeroma slabega medsebojnega poznavanja problematike in dosežkov po

posameznih zgodovinskih vedah. Z določeno mero ironije se lahko povprašamo, ali nas ne bodo k intenzivnejšemu sodelovanju končno vendarle prisilili razni "holisti" iz socioloških in sociokulturnih antropoloških logov.

Avtorica pravi v predgovoru svojega dela, da bi mnoga društva, o katerih je v delu govor, "zaslužila podrobnejšo obravnavo v okviru posameznih tedanjih občin, župnij, okrajev ali regij". Takšne raziskave naj bi bile "zanimiv prispevek k mikroraziskavam določenega segmenta tedanje družbe na Slovenskem". S tem se kaže seveda strinjati. Na tako imenovani mikroravni pa bi bil pri morebitnih nadaljnjih tovrstnih raziskavah še zanimivejši poudarek na tem, kako so "določeni segmenti tedanje družbe", v pričujočem primeru pač organizacije in društva, vplivali na tedanjo slovensko družbo. Gre za vprašanje, kako so posamezne idejnopolične zamisli in njihove organizacijske oblike odmevale po posameznih občinah, župnijah in regijah. Za njihovo percepcijo gre. Vzemimo za primer mahničevski "ali-ali", ki se v knjigi Anke Vidovič-Miklavčič upravičeno pojavlja neposredno ali posredno na številnih mestih. V tem primeru imamo opravek s stališčem, ki je usodno poseglo v strukture slovenske družbe na makro- in na mikroravnih že v preteklem stoletju in se ga nismo mogli docela otresti vse do danes. Njegovo ponavljanje ali pogrevanje v času, ki je predmet obravnave Anke Vidovič-Miklavčič, pa je bilo še posebej usodno. Zato bi bilo močno zaželeno, da bi knjigo, o kateri govorimo, prebrali vsi, ki jim korenine nekaterih temeljnih razhajanj v naši polpretekli zgodovini še vedno niso zadosti jasne in zato o njih razpravljajo preveč nalahno in na pamet.

Da, mikroraven je področje, ki bi se mu morali v slovenski historiografiji bolj posvečati, in sicer kompleksno, z neogibno pritegnitvijo še drugih, specializiranih zgodovinskih disciplin. V navezavi na čas in problematiko, ki jo obravnava knjiga Anke Vidovič-Miklavčič, bi med drugim šlo za "liberalne" in "klerikalne" gostilne in trgovine po posameznih krajih in za vse, kar je z njimi povezano. Šlo bi za diferenciacijo med naročniki Slovenca in Jutra, Domovine in Domoljuba, za tiste, ki so bili "farovski", in za one, ki niso bili nekaj tretjega ali sploh niso bili "od nikogar". Vsi pa so gospodarili v skladu s svojimi možnostmi, imeli opredeljen družbeni položaj in se, kot bi rekli etnologi, na neki način hranili, se oblačili, tako ali drugače stanovali, se povezovali v takšne ali drugačne skupnosti, imeli takšen ali drugačen odnos do umetnosti, do izobraževanja, do znanja. Živeli so torej določen način življenja, iz katerega je izhajala dojemljivost za takšno ali drugačno ideološko ali idejnopolično opredelitev. Z različnimi načini življenja, značilnimi za posamezne sloje, profesije, tudi regije, so morali računati ideologi in aktivisti. Le-ti so iz svoje družbene skupine prinašali njej lastne poglede in nemalokrat odpor do njih. Z odporom do lastne družbene skupine, do njenih pogledov in njenih navad, je treba računati še zlasti pri meščanski mladini. Zavoljo svojega ugodnejšega družbenega položaja so si sinovi in hčere iz "boljših" družin velikokrat laže privoščili odmike od življenjskega sloga svojih staršev. "Revolucija", temelječa na bolj ali manj naravnem "razhajanju med očeti in sinovi", je bila vsaj tako predpostavljamo, navadno za njih cenejša. Spričo tega se nam

poraja želja, da bi nam mimo številčnih podatkov o mladini (posebej o "organizirani") obravnavanega obdobja bil na voljo tudi nekakšen curriculum vitae poglavitnih ideologov in aktivistov mladinskega gibanja. Zanimal bi nas še zlasti njihov socialni izvor, šolanje (z opredelitvijo njihovih mecenov, kolikor bi bilo to le mogoče) in njihov poklic oziroma zaposlitev (s politično opredelitvijo delodajalca). Rekrutacija tovrstnega kadra je namreč še posebno zanimivo vprašanje.

Poznane so trditve, da je šlo v našem stoletju za realizacijo tega, kar so si zamislili stoletje prej. Če je to tako, predpostavljamo, da je bila realizacija idej 19. stoletja, še zlasti ko je šlo za njihove radikalne izvedbe, v veliki meri v rokah mladine. Vprašanje, v kolikšni meri je bila mladina pri tem orodje normalnih ali ekscentričnih starejših ljudi, v kolikšni meri pa je take ali drugačne zamisli izvajala na svoj račun, je poseben problem. V vsakem primeru se zdi, da se vlogo mladine v našem stoletju, z upoštevanjem vseh njenih značilnosti, premalo zavedamo. Če bi se je, bi nas morala politična in vsakršna druga dogajanja med mladino bolj zanimati. Vloga mladine je namreč, kot vse kaže, v 20. stoletju bistveno večja kot v prejšnjih obdobjih. Spričo tega velja dela, kakšno je knjiga Anke Vidovič-Miklavčič, s tem topleje pozdraviti. Izhajajo namreč vse preveč poredko.

Slavko Kremenšek

Ž a r k o L a z a r e v i č: *Kmečki dolgovi na Slovenskem. Socialno-ekonomski vidiki zadolženosti slovenskih kmetov 1848-1948*. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana 1994 (Zbirka Forum; 1994, 2), 171 strani.

V slovenskem zgodovinopisju ni ravno veliko del, ki bi obravnavala nek historični problem od njegovega pojava do njegovega zaključka. Ta ugotovitev kaže na prva odlika Lazarevičevega dela o kmečkih dolgovih na Slovenskem, saj raziskovane tematike ni omejeval po okornih časovnih obdobjih, temveč je delo zamejil problemsko - od pojava zadolženosti ob zemljiški odvezi leta 1848 do končne razdolžitve sto let kasneje.

Pričujoče delo ne bi smelo zanimati zgolj zgodovinarjev, temveč v veliki meri tudi ekonomiste. Na to nas že v predgovoru opozarja ekonomist Neven Borak, ko pravi, da "ni v navadi, da bi ekonomist pisal predgovor zgodovinarjevi knjigi", v nadaljevanju pa poudarja, da je ekonomska zgodovina tista panoga, ki kar kliče po sodelovanju zgodovinarjev in ekonomistov. To pa seveda ne pomeni, da ne bi branje Lazarevičevega dela koristilo tudi vsem drugim ukaželjnim ljudem, ki bi radi spoznali problem, o katerem so ne tako davno tega premišljevali v veliki večini slovenskih družin.

Spisek literature nam dokazuje, da je avtor upošteval širok spekter virov. Ti so nam približali problem kmečke prezadolženosti z različnih zornih kotov, tako pač, kot so jih videli ljudje, ki jih je ločevala stanovska ali politična pripadnost. Ob tem je razveseljivo, da je uporabljen način citiranja pod črto (footnote), ki